

Sociaal veiligheidsplan

Jenaplanschool de Terp

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Pedagogisch klimaat op de Terp
3. Wat is pesten
4. De betrokkenen
5. stappenplan stoppen pestgedrag
6. Melden van pestgedrag
7. Monitoring sociale veiligheid
8. Digitaal pesten
9. Time Out en verwijdering
10. Bijlagen
11. onderschrijving

1. INLEIDING

Pesten komt helaas op iedere school voor, ook bij ons. Het is een probleem dat wij onder ogen zien en ook serieus willen aanpakken. Het is belangrijk om pesten vroegtijdig te signaleren, zodat sneller kan worden ingegrepen. Voorwaarde om het pesten aan te pakken, is dat pesten als probleem wordt gezien door alle betrokken partijen: leerlingen (gepeste kinderen, pesters en de zwijgende groep), leerkrachten, tussenschoolse opvang, eventueel naschoolse opvang en de ouders/ verzorgers (hierna genoemd: ouders).

Dit protocol is een vastgelegde wijze waarop we het pestgedrag van kinderen proberen te voorkomen en in voorkomende gevallen aanpakken. Het biedt alle betrokkenen duidelijkheid over de specifieke aanpak van dit ongewenste gedrag, maar ook over de ernst en impact van pesten.

Natuurlijk is elke situatie en elk kind anders. Dit protocol legt een basis voor de aanpak van pesten op school. Welke maatregel het best passend is, is van vele factoren afhankelijk.

Ons uitgangspunt is dat **verbinding** noodzakelijk is om respectvol met elkaar om te gaan.

Ieder kind doet er toe, heeft een inbreng, is gelijkwaardig en ervaart dat ook. Dat is alleen mogelijk als er relaties worden aangegaan tussen kinderen, school en ouders.

Op onze Jenaplanschool gaan we uit van gelijkwaardigheid tussen bovenstaande partijen. We hebben elkaar nodig en versterken elkaar wanneer we de kinderen zo ver mogelijk willen brengen in een veilige omgeving.

Opvoeding is meer dan je richten op gedrag alleen. Opvoeden is zo veel meer. Een pestprotocol is slechts een eerste aanzet.

Vragen als: "Wie ben ik? Wat wil ik met mezelf en de wereld? Wat zijn mijn idealen?" vormen de basis.

Een kind dat ervaart dat het er bij hoort, gerespecteerd wordt en een inbreng heeft in de pedagogische situatie, zal niet gaan pesten.

2. PEDAGOGISCH KLIMAAT OP DE TERP

Jenaplanonderwijs is een pedagogisch onderwijsconcept waarin er van uit gegaan wordt, dat een ieder zichzelf mag zijn en blijven, ieder wordt gewaardeerd op zijn of haar eigenheid, verschillen worden als positief gezien en iedereen doet er toe. Ons pedagogisch uitgangspunt is dat alle kinderen met elkaar moeten leren omgaan. Wij baseren ons daarbij vooral op de basisprincipes van Jenaplan 1 t/m 8. (Zie bijlage.)

De Terp moet een veilige school zijn waar ieder zich durft te ontwikkelen en waar iedereen telt.

Een aantal belangrijke thema's van ons pedagogisch klimaat, die in de dagelijkse omgang met elkaar zijn verweven zijn:

- **Veiligheid:** De leerkrachten scheppen een veilig klimaat en een prettige werksfeer in de klas en op het schoolplein. De leerkracht laat merken dat kinderen mogen zijn, zoals ze zijn en dat ze hierin gesteund worden door de leerkracht. Het veilige klimaat is een basis om met elkaar in de groep te praten over hoe om te gaan met elkaar. Dit gebeurt regelmatig in kringgesprekken.
- **Respect:** Het accepteren van verschillen, omgaan met het feit dat andere kinderen anders zijn dan jij en dus anders reageren. Het waarderen van verschillen, oog hebben voor elkaars talenten.
- **Opkomen voor jezelf:** Hoe kun je op een goede manier voor jezelf opkomen? Welke invloed heeft je woordgebruik en houding hierop? Al in de onderbouw wordt geleerd hoe je op een goede manier duidelijk aan kan geven als je iets niet wil of niet leuk vindt. Kinderen die niet stoppen met ongewenst gedrag, nadat een ander kind dit heeft aangegeven, worden hierop aangesproken. Ook wordt er naar aanleiding van voorvallen in kringen besproken hoe je conflicten anders had kunnen aanpakken en oplossen
- **Opkomen voor een ander:** Hoe kun je iets doen om te helpen, zonder er zelf bij betrokken te raken? Als kinderen zich gesteund weten door klasgenoten en de leerkracht, maakt dit het al gemakkelijker om iets te zeggen of doen. Al vanaf de onderbouw wordt kinderen geleerd elkaar ook op dit gebied te helpen en ondersteunen. Als een kind zelf al heeft aangegeven last te hebben van het gedrag van een ander en dit stopt niet, kunnen ze eerst een ander kind hierbij om hulp vragen. Wanneer het kind dan nog niet stopt met zijn gedrag, wordt de leerkracht ingeschakeld.
- **Plagen/pesten:** In de groep wordt gesproken over de grens tussen plagen en pesten, met name de verschillen hiertussen worden benadrukt. Voor de een is het eerder pesten dan voor de ander. Iedereen moet zelf zijn grens hierin aangeven en een ander dient deze grens te respecteren.
- **Zelfverantwoordelijkheid:** Druk vanuit een vriendschap of groepsdruk kan er toe leiden dat kinderen zich gedwongen voelen ergens aan mee te doen, waar ze niet achter staan, bijvoorbeeld buitensluiten. Kinderen worden aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid en gevraagd zich in te leven in de ander. Hoe zou jij dit vinden als anderen zo tegen jou doen?

In veruit de meeste gevallen lukt dit door de ongeschreven regels aan te bieden en deze te onderhouden, maar soms is het gewenst om duidelijke afspraken met de kinderen te maken. Als een ongeschreven regel

niet als vanzelfsprekend wordt ervaren, geeft dit aan dat we het kinderen moeten leren en daar dus energie in moeten steken. Dat leerproces verloopt meestal goed, maar het kan ook voorkomen dat een kind in een enkel geval systematisch door andere kinderen wordt gepest. In een dergelijk geval is het van groot belang dat alle betrokkenen onder ogen zien, dat er een ernstig probleem is. Voor de Terp is dit een niet te accepteren en ongewenste situatie.

Om het sociale gedrag en de emotionele ontwikkeling van de leerlingen op onze school goed te volgen is er ieder jaar een groepsbespreking waarin de ontwikkeling van een kind op alle fronten wordt besproken.

De leerlingen worden jaarlijks gevolgd met **IEP**, een sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem. Hart en Handen. **IEP** geeft ook tips en handvatten om met ongewenste situaties aan de slag te gaan. Zodra er zorgen zijn op het gebied van welbevinden van een kind wordt dit kind ondersteund en met regelmaat gemonitord .

Jaarlijks wordt een leerlingtevredenheidsonderzoek gedaan via IEP. Deze resultaten worden gekoppeld aan Venster en zijn daardoor inzichtelijk via Scholen op de kaart.

3. WAT IS PESTEN?

“ PESTEN IS SYSTEMATISCH GEWELD (PSYCHISCH, FYSIEK OF SEKSUEEL) VAN EEN LEERLING OF EEN GROEP LEERLINGEN TEN OPZICHTE VAN ÉÉN OF MEER KLASGENOTEN, DIE NIET (MEER) IN STAAT IS/ZIJN ZICH TE VERDEDIGEN”

Uit deze definitie is ook direct het verschil tussen pesten en plagen te halen: pesten gebeurt systematisch, er is sprake van ongelijke machtsverdeling, het heeft ernstige gevolgen voor het slachtoffer, en het slachtoffer wordt niet toegestaan voor zichzelf op te komen. Deze punten onderscheiden pesten van plagen. Plagen mag en moet, want het leert je om van je af te bijten, om voor jezelf op te komen. Plagen is goed voor je sociaal-emotionele ontwikkeling. Bij plagen gaat het ook om gelijke machtsverdeling, de ene keer plaagt de een, de andere keer de ander.

Het verschil tussen plagen en pesten

Plagen

1. Gebeurt spontaan
2. Heeft geen kwade bijbedoeling.
3. Duurt niet lang, gebeurt niet vaak.
4. Speelt zich af tussen gelijken.
5. Is meestal te verdragen of zelfs plezierig, maar kan ook kwetsen
6. Is meestal 1 tegen 1.
7. De rollen liggen niet vast.
8. De eventuele pijn is dragelijk.
9. De vriendschap wordt hervat.

Pesten

1. Gebeurt met opzet: de pester weet vooraf wie hij/ zij zal pesten en op welke manier
2. Wil iemand bewust kwetsen of kleineren
3. Kan lang blijven duren, gebeurt meer dan eens en regelmatig. Houdt niet vanzelf op.
4. De strijd is ongelijk, de pester heeft altijd de bovenhand. De pester voelt zich machtig als het slachtoffer zich machteloos voelt.
5. De pester heeft geen positieve bedoeling, wil pijn doen, vernielen of kwetsen.
6. Meestal een groep tegenover 1 slachtoffer.
7. Heeft een vaste structuur. De pesters zijn meestal dezelfde en de slachtoffers ook. Als de slachtoffers wegval- len, kan de pester wel op zoek gaan naar een ander slachtoffer.
8. Als er niet op tijd iets aan wordt gedaan, kunnen de lichamelijke en geestelijke gevolgen ingrijpend zijn en lang nawerken.
9. Het is niet makkelijk om na het pesten een goede relatie op te bouwen.

10. Het kind blijft lid van de groep.

10. Het gepeste kind is geïsoleerd, voelt zich eenzaam en voelt dat hij/zij niet meer bij de groep hoort.

11. De sfeer in de groep blijft goed

11. Geeft een dreigend, onveilig gevoel in de groep. Iedereen is angstig, omdat ze bang zijn de volgende te zijn die gepest zal worden.

Er is onderscheid te maken tussen verschillende verschijningsvormen van pesten. Ten eerste is er een onderscheid te maken tussen de eerder in de definitie genoemde vormen: psychisch, fysiek en seksueel geweld. Hierbij moet aan het volgende gedacht worden:

- Psychisch geweld: schelden, buitensluiten etc.
- Fysiek geweld: slaan, schoppen etc.
- Seksueel geweld: ongewenste aanraking, aanranding, verkrachting etc.

Daarnaast is er nog een onderscheid te maken tussen direct en indirect pesten, waarbij gedacht moet worden aan:

- Direct pesten: intimideren, uitschelden, beledigen, slaan, schoppen, bedreigen etc.
- Indirect pesten: roddelen, negeren, verstoppen van spullen etc.

Ook moeten school en ouders alert zijn op digitaal pesten. Er kan belastend materiaal zoals filmpjes of foto's op internet geplaatst worden of via mobieltjes verzonden worden. Kinderen kunnen hiermee gechanteerd worden en gedwongen tot acties die zij niet willen. Ook kunnen kinderen gepest of bedreigd worden via mail, what's-app of de sociale media.

De pester

Er zijn 2 soorten pesters:

1. kinderen die reactief pesten , als reactie op een ongewenste situatie, bijvoorbeeld zelf gepeste kinderen
2. kinderen die behoefte hebben om te domineren, om status te verwerven in de groep. Zij houden hun pestgedrag verborgen voor volwassenen en degene die er geen vermaak in zien. Ze zijn nadrukkelijk aanwezig in de groep, lijken zelfverzekerd, maar zijn niet zo geliefd

Wat zorgt er voor dat een kind gaat pesten? Uit onderzoek blijkt dat er een drietal oorzaken zijn die de kans om te gaan pesten vergroten:

1. weinig aandacht van ouders/ emotionele verwaarlozing
2. geen correcties voor agressie of foutief voorbeeld gedrag van volwassenen
3. krijgen van fysieke straffen, zelf gepest zijn
- 4.

Signalen bij kinderen die pesten zijn:

1. willen steeds hun zin krijgen, kunnen moeilijk toegeven
2. stoer gedrag.
3. impulsief en/of agressief reageren
4. kunnen zich slecht in anderen inleven, houden weinig rekening met anderen.
5. zijn dominant, willen de baas spelen, kunnen moeilijk samenwerken, vaak conflicten bij spel, gaan voortdurend competitie aan.

Belangrijk is om pesters te helpen in hun sociale ontwikkeling. Door verkeerde en beperkte sociale vaardigheden hebben pesters vaak moeite om een vriendschap op te bouwen en te onderhouden op andere gronden dan die van macht en delen in die macht. Een sociale vaardigheidstraning kan voor sommige pesters helpen.

De gepeste

Elk kind loopt kans om slachtoffer te worden van pesterijen. Er zijn wel (kind)factoren die de kans om gepest te worden vergroten.

Risicofactoren zijn:

1. anders zijn in de breedste zin van het woord, afwijken van de groepsnorm. Hoogbegaafd of juist niet zo slim, andere kleding dragen, kinderen die vanuit een andere leefomgeving komen etc.

2. kinderen die gevoelig zijn, en/of eerder slachtoffer zijn geweest, zijn vaak niet of minder weerbaar. Dit heeft te maken met hun lichaamstaal, de manier waarop gevoelens beleefd en geuit worden
3. oorzaken op groepsniveau door onveiligheid:
 - ontbreken duidelijke structuur, regels
 - slechte communicatie/ slechte relaties onderling
 - competitie met elkaar aan “moeten” gaan
 - anonimiteit
4. kinderen van ouders die zelf negatieve ervaringen hebben gehad in hun jeugd en de onzekerheid en weerbaarheid onbedoeld meenemen in de opvoeding.

Er zijn 2 soorten slachtoffers:

1. het passieve slachtoffer: deze kinderen hebben een verminderde sociale redzaamheid, zij huilen gemakkelijk, gedragen zich volzaam en onderworpen. Deze kinderen kijken anderen niet aan, maar weg of naar beneden. Het is alsof ze willen uitstralen ik ben ongevaarlijk, pak mij niet. De pester kan dit interpreteren als : “die kan je hebben.”
2. het provocerende slachtoffer: Deze kinderen gedragen zich op een wijze die spanning en irritatie oproept. Belangrijk is wel om te onthouden dat kinderen pestgedrag (niet bewust) uitlokken. Deze kinderen zijn soms angstig en agressief. Ze kunnen veel hebben, maar gaan op sommige momenten volledig door het lint. De pester kan het gedrag als een uitdaging zien: “eens kijken hoe lang het vandaag duurt voordat het slachtoffer uit zijn vel springt.” Dit gedrag kan voor buitenstaanders buiten alle proporties lijken, wat reden kan zijn dat het kind straf krijgt.

Signalen bij het gepeste kind zijn:

1. Een angstige, onzekere, teruggetrokken indruk, moeite met hardop spreken in de groep
2. Er ongelukkig of neerslachtig uitzien
3. Wordt lastiggevallen, uitgelachen, bespot, gestoten, geslagen, betrokken bij ruzies en is niet in staat zijn om zichzelf adequaat te kunnen verdedigen
4. Kind is vaak alleen, heeft geen goede vrienden, wordt niet gekozen, buitengesloten
5. Blijft in pauzes dicht in de buurt van de leerkracht
6. Verslechtering schoolresultaten
7. Fysieke kenmerken: blauwe plekken, verwondingen, sneeën, schrammen,
8. Materieel: gescheurde kleding, beschadigde of kwijtgeraakte spullen
9. Psychosomatische klachten

Bij gepeste kinderen slijpen ook verkeerde gedragspatronen in. Dit is zonder begeleiding moeilijk te doorbreken. Vaak is dit aangeleerd gedrag door middel van een sociale vaardigheidstraining weer af te leren. Kinderen leren dan op een goede manier voor zichzelf opkomen en adequaat reageren op hun omgeving. In de begeleiding moet ook aandacht zijn voor het bevorderen van een positief zelfbeeld door het benadrukken van de sterke kanten van een kind.

De groep omstanders (leerlingen)

De meeste kinderen zijn niet direct betrokken bij het pesten. Er zijn kinderen die niet merken dat er gepest wordt, sommige kinderen zien het wel, maar houden afstand en andere kinderen doen incidenteel mee. Soms grijpen kinderen niet in uit angst om zelf slachtoffer te worden, soms vinden kinderen het pesten wel interessant. Als kinderen in een groep meedoen met verkeerd gedrag, voelen zij zich minder verantwoordelijk voor wat er met dit gedrag wordt aangericht. Zij laten het individueel denken meer en meer achter zich en zo kan groepsgedrag leiden tot excessen die onacceptabel zijn.

Signalen groep:

1. Er gebeuren dingen waar niet goed de vinger is op te leggen.
2. Er is een onprettige sfeer, bijvoorbeeld druk of geheimzinnig.
3. De groep vraagt veel aandacht van de leerkracht.
4. Er is veel onderlinge concurrentie en agressie.
5. Het voor elkaar opnemen en helpen gebeurt niet of nauwelijks spontaan.
6. Ouders die hun zorgen met de groep bespreken.

Belangrijk is om groepsnormen op te stellen, het pesten af te keuren en de omstanders aan te spreken op hun individuele verantwoordelijkheid. Wat kan ieder op zijn niveau doen om een kind te hulp te komen, bijvoorbeeld zeggen tegen pesters dat ze moeten ophouden. Door het inschakelen van de omstanders wordt het voor pesters duidelijk dat hun gedrag ongewenst is.

Ook zal er gesproken worden over hoe we met elkaar de sfeer in de groep prettig kunnen houden. Dit hoeven vaak maar kleine acties te zijn die in elk geval weer verschillend kunnen zijn. Voor het ene kind kan dit bijvoorbeeld betekenen dat een kind met rust gelaten wordt en voor de ander dat je een kind vraagt om mee te doen.

Het gaat er vooral om dat alle kinderen betrokken worden bij het maken van de afspraken en regels. De hele groep is verantwoordelijk voor het klimaat in de klas.

De ouders

Afhankelijk van de ernst/ omvang van het pestprobleem zullen ouders van betrokken kinderen of de hele groep op de hoogte worden gesteld. In de aanpak van het pestprobleem zal school een centrale rol innemen en communicatie zal via de leerkracht verlopen.

Van ouders van de pester verwachten wij dat zij de ernst van de situatie inzien en in gezamenlijke aanpak met school hiermee omgaan.

Ouders van een gepest kind zijn vaak emotioneel, voelen zich onmachtig en willen dat het pesten direct stopt. Dit is niet altijd een goede leidraad tot rationeel handelen. Wij willen niet dat een ouder zelf de pester

aanspreekt. Wij verwachten dat ouders de leerkracht op de hoogte stellen van voorvallen, zodat deze hier direct op kan inspelen/ ingrijpen.

Ouders van kinderen die niet direct bij het pesten betrokken zijn, kunnen meer afstand nemen. Daardoor zijn zij beter in staat om duidelijk te maken aan hun kind dat er iets aan het pesten gedaan moet worden. Dit is ook in het belang van de opvoeding en ontwikkeling van hun eigen kind. Dat zal ook last hebben van een onveilige of onprettige sfeer in de groep.

De leerkracht en het team

Alle leden van het team laten merken dat zij pesten op De Terp onacceptabel vinden en nemen klachten hierover altijd serieus. Het kind dat zich gepest voelt, heeft net zo goed een probleem als het kind dat daadwerkelijk gepest wordt.

De basis om pestgedrag te voorkomen is het pedagogisch handelen van de leerkracht, zoals omschreven bij *Het pedagogisch klimaat op De Terp*. Bij aanvang van het schooljaar besteedt de leerkracht bewust aandacht aan de groepsvorming en vinden activiteiten in dit kader plaats. Een nieuwe leerling geven wij een welkom gevoel en helpen we om zijn plek in de groep/ school te vinden samen met de kinderen van een groep en met behulp van een leermaatje.. Elke leerling wordt “gezien” door de leerkracht en mag er zijn.

Indien de leerkracht er aanleiding toe ziet, besteedt hij /zij expliciet aandacht aan pestgedrag door middel van kringgesprekken. Zodra er zich structureel pestgedrag voordoet, stelt de leerkracht alle betrokken ouders op de hoogte en bespreekt met hen de gezamenlijke aanpak.

Bij het aanpakken van pesten gaan wij uit van de “**No Blame**” aanpak. We kijken vooruit hoe we het willen hebben en vragen aan alle betrokkenen om een bijdrage hierin. Het partij kiezen van een leerkracht voor het slachtoffer werkt vaak averechts. Belangrijk is om het ongewenste gedrag af te keuren en niet een kind zelf.

Wanneer ouders bij de schoolleiding komen met de klacht dat hun kind gepest wordt, zal deze in eerste instantie altijd terug verwijzen naar de betrokken leerkracht. Wel kan de schoolleiding, wanneer beide partijen er niet naar tevredenheid uitkomen, een bemiddelende rol spelen.

Mocht de ouder dan nog niet tevreden zijn over de gang van zaken, kunt u zich richten tot de vertrouwenspersonen Elza de Jong (leerkracht) of Francis Stoppelenburg (intern begeleider, zij is officieel geen vertrouwenspersoon).

5. STAPPENPLAN STOPPEN PESTGEDRAG

Aanpak van de ruzies en pestgedrag:

Wanneer leerlingen ruzie met elkaar hebben en/ of elkaar pesten, geven wij kinderen eerst gelegenheid om er samen uit te komen. Een kind kan hierbij ook een ander kind vragen om te helpen.

Als kinderen er zelf niet uitkomen, melden zij dit bij hun leerkracht. De leerkracht brengt de partijen bij elkaar voor een verhelderinggesprek en probeert samen met hen de ruzie of pesterijen op te lossen en afspraken te maken.

Op het moment dat de pesterijen dan nog niet stoppen, kan de leerkracht kiezen voor een confronterende aanpak bij openlijke pesterijen, of een niet confronterende aanpak bij vermoeden van pesten of verborgen gehouden pesterijen.

De confronterende aanpak:

- gesprek met de gepeste leerling
- gesprek met de pester of beide partijen
- gesprek met ouders van de gepeste leerling
- gesprek met ouders van de pester
- groepsgesprek over pesten
- zo nodig: groepsproject over pesten, sociale vaardigheidstrainingen voor de betrokken leerlingen
- gesprek met de BSO / TSO

Bij herhaling van pesterijen/ ruzies tussen dezelfde leerlingen kunnen volgende sancties ingezet worden:

- een of meerder pauzes binnen blijven, onder verantwoording van een andere leerkracht
- nablijven tot alle kinderen naar huis zijn vertrokken
- een schriftelijke opdracht, zoals een stel opdracht over toedracht en zijn/haar rol in pestprobleem of een excuusbrief aan het slachtoffer
- bij digitaal pesten uitsluiten van computergebruik ouders inlichten en ook thuis laten controleren
- door gesprek bewustwording wat het voor gepeste kind betekent
- afspraken maken met pester over gedragsverandering. De naleving van deze afspraken komt aan het eind van iedere week (voor een periode) in een kort gesprek aan de orde. Leerkracht checkt ook bij gepeste kind.

Mocht dit niet helpen, dan volgt er een gesprek met directie, leerkracht en ouders. Hierin wordt nadrukkelijk aan ouders gevraagd om hun (mede) inzet om een eind aan het probleem te maken en zo nodig hulp zoeken bij deskundigen: begeleider leerlingenzorg, schoolarts, jeugdverpleegkundige of pedagoog CJG, schoolmaatschappelijk werk, etc. Ouders niet te laat inlichten, maar al vanaf moment dat je merkt dat je regelmatig moet straffen voor pesten

Indien het pesten dan nog door gaat, kan er worden gekozen om de leerling (tijdelijk) in een andere groep/bouw te plaatsen. In extreme gevallen kan een leerling (tijdelijk) uit een groep verwijderd worden of van school gestuurd. In het laatste geval zal de leerling via Herstart herplaatst worden op een andere school.

6. MELDEN VAN PESTEN

Het klimaat in de groep moet zodanig zijn dat kinderen incidenten durven melden aan de leerkracht.

Als er in een groep gepest wordt, is het een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de hele groep inclusief de leerkracht, dat dit probleem wordt opgelost. De “zwijgende meerderheid” moet zich ook verantwoordelijk voelen.

Melden van incidenten zouden alle kinderen moeten doen. Dat is geen klikken. Indien kinderen dat niet bij de eigen leerkracht willen of durven melden, kan dat bij de vertrouwenspersoon Ela de Jong (leerkracht) of bij Francis Stoppelenburg (Intern begeleider).

7. DE VEILIGHEIDSTHERMOMETER / MONITORING SOCIALE VEILIGHEID

ZIEN!

Als school maken we gebruik van ZIEN! voor het observeren van het welbevinden, de betrokkenheid en de sociale vaardigheden. We willen graag de leerlingen (die dat kunnen) op vergelijkbare schalen bevragen, omdat we het belangrijk vinden dat de resultaten ook daadwerkelijk gebruikt worden voor het verbeteren van de veiligheidsbeleving als dat nodig blijkt te zijn. Door op vergelijkbare schalen te observeren/te bevragen, kun je resultaten goed vergelijken en inschatten of leerlingen een goed beeld hebben van hoe het gaat / of leerkrachten goed observeren.

Een tweede belangrijke voordeel van ZIEN! vinden we dat de resultaten per leerling bekend zijn. Hierdoor kunnen we snel bepalen met welke leerlingen we in gesprek gaan / die we beter gaan observeren. Bovendien zitten alle resultaten dan in één systeem en kan er bekeken worden of er per leerling/groep (als de groep redelijk hetzelfde blijft) trends waarneembaar zijn.

De leerlingen vanaf groep 5 vullen zelf ook de vragenlijsten met betrekking tot veiligheidsbeleving.

Analyse van de resultaten vindt plaats op drie niveaus:

- * Op individueel niveau zal de groepsleerkracht de resultaten van zijn of haar leerlingen bekijken (de individueel ingevulde vragenlijst), en nagaan of er op individueel niveau direct actie nodig is. Bij opvallende zaken ligt het voor de hand om eerst een individueel gesprekje te voeren met de leerlingen die het betreft. Met name als leerlingen voor een score bij bepaalde vragen ‘altijd’ of ‘onveilig’ hebben gekozen (de meest negatieve score) is er reden voor zorg en nader onderzoek. Soms worden de antwoorden van leerlingen beïnvloed door recente, negatieve gebeurtenissen, en moet er niet zo zwaar getild worden aan de uitslag. Maar soms is er sprake van langdurige problematiek, en is er een aanpak nodig.

- * Ook op groepsniveau worden de resultaten geanalyseerd en besproken. Eerst vindt een analyse plaats van de mogelijke oorzaken van een negatieve uitslag. Herkent de groepsleerkracht de score? Komt de score overeen met de eigen indruk? Welke leerlingen zijn opvallend? De groepsleerkracht vat de resultaten samen, en bespreekt deze met de groep. Samen met de gedragsspecialisten van de school wordt eventueel een groepsplan gedrag gemaakt, uitgevoerd en voorafgaand aan de volgende afname van ZIEN geëvalueerd.
- * Op schoolniveau zullen worden de resultaten van alle groepen besproken. Hierbij gaat de aandacht uit naar een vergelijking van de verschillende groepen met elkaar én naar een vergelijking met voorgaande jaren. Is er sprake van een negatieve of een positieve ontwikkeling? Zo ja, hoe komt dat? Hierbij worden tevens de acties geëvalueerd die vorig jaar zijn ondernomen om de veiligheid te vergroten.

8. DIGITAAL PESTEN

Digitaal pesten, online pesten of cyberpesten is een nieuwe vorm van pesten, maar de basis van de aanpak is dezelfde als bij 'klassiek' pesten. Wat je in het 'echte leven' niet mag, mag je online ook niet! Dat online communiceren anders verloopt dan offline communiceren en risico's met zich mee brengt, daarvan zijn kinderen zich, zeker op de basisschool, nog niet altijd bewust. Daarom vinden wij het belangrijk om kinderen leren om te gaan met sociale media.

We hebben duidelijke afspraken gemaakt over digitaal pesten en over online communiceren. Daar gelden dezelfde regels die ook bij het pesten gelden.

Vanaf het moment dat mobieltjes een rol gaan spelen in de groep, gaat de groepsleerkracht met de groep in gesprek over de manier waarop ze hiermee om kunnen gaan. We zetten direct ook op dit terrein een duidelijke norm neer: 'Zo doen we dat hier op school met sociale media!'

Problemen op dit gebied worden direct gebruikt als 'teachable moments', als een gelegenheid om afspraken te maken over het gebruik van sociale media, bijvoorbeeld instagram, snapchat e.d.

Ook bij digitaal pesten spelen we zo vroeg mogelijk in op signalen. We stimuleren leerlingen zelf om incidenten direct te melden bij de leerkracht. Vervolgens nemen we onmiddellijk de tijd om hierover met de leerling(en) te praten. Tevens worden ouders betrokken bij hetgeen zich plaatsvindt op de app groepen waar hun kind deel van uit maakt. Wij adviseren ouders regelmatig de mobiel van hun kind te controleren en daar thuis afspraken over te maken.

Afhankelijk van wat de betrokken leerling hierin aangeeft en afhankelijk van onze inschatting of dit in de groep besproken kan worden, maken we dit bespreekbaar in de groep. Alleen als de betrokken leerling (eventueel in overleg met zijn of haar ouders) dit zelf wil.

Lessen van bureau Halt en van Mediawijsheid worden ingezet in de bovenbouw.

Als de veiligheid van leerlingen, leerkrachten, ander personeel of ouders in het geding is, is optreden geboden. Daarbij hoeft het niet alleen om de fysieke veiligheid te gaan; het kan ook de sociale en emotionele veiligheid betreffen. Als er een noodzaak is om stevig op te treden, dan hanteren we onderstaand protocol dat voor alle betrokkenen helder aangeeft welke stappen worden gezet als er sprake is van een extreme situatie.

Leerlingen die het gevoel van veiligheid van anderen schade toebrengen door hun houding of gedrag (te denken valt aan: vechten, slaan, bedreigen, schelden e.d.) waardoor medeleerlingen en/of leerkrachten zich onveilig voelen, kiezen ervoor zich niet aan de schoolregels te houden en op die manier hun verbinding met de groep te verbreken:

Deze leerlingen worden voor een dag/dagdeel buiten de groep geplaatst bij een andere groep, de directeur of intern begeleider.

De ouders worden hiervan door de leerkracht op de hoogte gesteld door middel van een gesprek. Hiervan wordt verslag gemaakt in ParnasSys. De directeur en de leerkracht bespreken met de leerling hoe ervoor gezorgd kan worden dat het gewenste gedrag wel wordt vertoond.

De leerling mag de volgende dag in de eigen groep laten zien dat het zich wel aan de schoolregels kan houden. Verschillende vormen van hulp (zie boven) kunnen hiertoe worden ingezet.

Als een dergelijke situatie zich herhaaldelijk voordoet, volgt er een gesprek tussen school en ouders. Hierin wordt nagegaan welke extra begeleiding en afspraken nodig zijn. Tevens worden de ouders op de hoogte gesteld van een vervolgprocedure als het gedrag niet tijdig in positieve zin verandert. Als zich – na dit gesprek – toch weer een vergelijkbare situatie voordoet, worden de ouders opgebeld en gevraagd hun kind te komen halen of de volgende dag thuis te houden. Ook dan mag het kind de dag erna weer in de groep terugkeren. De afdeling leerplicht van de gemeente en het schoolbestuur worden op de hoogte gesteld, aangezien het hier een schorsing van een dag betreft. Alleen de directie kan het besluit nemen tot schorsing en dit wordt vastgelegd in een brief.

In geval van herhaling kan de school overgaan tot schorsing van meerdere dagen. In dat geval wordt de afdeling leerplicht van de gemeente bij het vervolgtraject betrokken. Ouders hebben het recht om binnen vijf werkdagen bij het schoolbestuur bezwaar te maken tegen de schorsing.

9. BIJLAGEN

- 1) Naslagwerken, verdere informatie
- 2) Basisprincipes Jenaplan
- 3) Begeleidingsadviezen
- 4) Adviezen aan ouders
- 5) uitleg No Blame methode

8. ONDERSCHRIJVING

Dit protocol wordt onderschreven door directie, leerkrachten, MR, medewerkers van Kinderdam.

Bijlage 1 Naslagwerken, verdere informatie

Internetadressen:

www.pestweb.nl

www.pesten.net

www.pesten.pagina.nl

Boeken voor volwassenen:

Meer van de, B. Pesten op school. Lessuggesties voor leerkrachten. Assen: Koninklijke van Gorcum BV, 2002

Meer van de, B. Kinderen en pesten. Wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen. Utrecht: Kosmos – Z&K Uitgevers BV, 2002

Kenter, B. Ik ga weer graag naar school! Pestgedrag de kop indrukken. Amersfoort: CPS, 2000

(Een greep uit) boeken voor kinderen:

8+

Ik neem het niet meer!, Stasia Cramer, Zwijsen

In haar dagboek uit Fleur haar woede op de kinderen die haar zo pesten.

Serie over Nare Nellie en Erge Ellie- Rindert kromhout uitgeverij Leopold

10 +

Pudding Tarzan, Ole Lund Kirkegaard, Van Goor

In de ogen van de andere kinderen is Iwan een slapjanus. Hij is dan ook het mikpunt van pesterijen. Dit boek is ook verfilmd: Als ik Tarzan was.....

12+

Tirannen , Aidan Chambers; Querido,

Met steun van twee vriendinnen tiranniseert en chanteert Melanie beurtelings haar klasgenoten.

Een overzicht van leesboeken met als onderwerp pesten is te bestellen bij

NBLC

Postbus 93054

2509 AB Den Haag

Bijlage 2 Basisprincipes van Jenaplan

- 1 Elk mens is uniek; zo is er maar een. Daarom heeft ieder kind en elke volwassene een onvervangbare waarde.
- 2 Elk mens heeft het recht een eigen identiteit te ontwikkelen. Deze wordt zoveel mogelijk gekenmerkt door: Zelfstandigheid, kritisch bewustzijn, creativiteit en gerichtheid op sociale rechtvaardigheid. Daarbij mogen ras, nationaliteit, geslacht, seksuele geaardheid, sociaal milieu, religie, levensbeschouwing of handicap geen verschil maken.
- 3 Elk mens heeft voor het ontwikkelen van een eigen identiteit persoonlijke relaties nodig; met andere mensen, met de zintuiglijk waarneembare werkelijkheid van natuur en cultuur, met de niet zintuiglijk waarneembare werkelijkheid.
- 4 Elk mens wordt steeds als totaal persoon erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken.
- 5 Elk mens wordt als een cultuurdrager en -vernieuwer erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken.
- 6 Mensen moeten werken aan een samenleving die ieders unieke en onvervangbare waarde respecteert.
- 7 Mensen moeten werken aan een samenleving die ruimte en stimulansen biedt voor ieders identiteitsontwikkeling.
- 8 Mensen moeten werken aan een samenleving waarin rechtvaardig, vreedzaam en constructief met verschillen en veranderingen wordt omgegaan.
- 9 Mensen moeten werken aan een samenleving die respectvol en zorgvuldig aarde en wereldruimte beheert.
- 10 Mensen moeten werken aan een samenleving die de natuurlijke en culturele hulpbronnen verantwoord voor toekomstige generaties gebruikt.
- 11 De school is een relatief autonome coöperatieve organisatie van betrokkenen. Ze wordt door de maatschappij beïnvloed en heeft er zelf ook invloed op.
- 12 In de school hebben de volwassenen de taak de voorgaande uitspraken over mens en samenleving tot (ped)agogisch uitgangspunt voor hun handelen te maken.
- 13 In de school wordt de nieuwe leerstof zowel ontleend aan de leef- en belevingswereld van de kinderen als aan de cultuurgoederen die in de maatschappij als belangrijke middelen worden beschouwd voor de hier geschetste ontwikkeling van persoon en samenleving.
- 14 In de school wordt het onderwijs uitgevoerd in pedagogische situaties en met pedagogisch middelen.
- 15 In de school wordt het onderwijs vormgegeven door een ritmische afwisseling van de basisactiviteiten gesprek, spel, werk en viering.

16 In de school vindt overwegend heterogene groepering van kinderen plaats, naar leeftijd en ontwikkelingsniveau, om het leren van en zorgen voor elkaar te stimuleren.

17 In de school worden zelfstandig spelen en leren afgewisseld en aangevuld door gestuurd en begeleid leren. Dit laatste is expliciet gericht op niveauverhoging. In dit alles speelt het initiatief van het kind een belangrijke rol.

18 In de school neemt wereldoriëntatie een centrale plaats in, met als basis ervaren, ontdekken en onderzoeken.

19 In de school vinden gedrags- en prestatiebeoordeling van een kind zoveel mogelijk plaats vanuit de eigen ontwikkelingsgeschiedenis van dat kind en in samenspraak met hem.

20 In de school worden veranderingen en verbeteringen gezien als een nooit eindigend proces.

Dit proces wordt gestuurd door een consequente wisselwerking tussen doen en denken.

Bijlage 3 Begeleidingsadviezen

Begeleiden van de gepeste leerling

- Medeleven tonen, luisteren en vragen hoe en door wie er gepest wordt
- Nagaan hoe de leerling zelf reageert, wat doet hij/ zij voor, tijdens en na het pesten
- Huilen of heel boos worden is juist vaak een reactie die de pester wil uitlokken. Laat de leerling inzien dat hij/ zij op een andere manier kan reageren
- Zoeken naar en oefenen van een andere reactie, bijvoorbeeld zich niet afzonderen
- Het gepeste kind in laten zien waarom een kind pest
- Nagaan welke oplossing de leerling zelf wil
- Sterke kanten van de leerling benadrukken
- Belonen (schouderklopje) als de leerling zich anders/ beter opstelt
- Praten met de ouders van de gepeste leerling
- Het gepeste kind niet over beschermen. Hiermee plaats je het gepeste kind juist in een uitzonderingspositie waardoor het pesten zelfs nog toe kan nemen.

Begeleiden van de pester

- Praten: zoeken naar de reden van het ruzie maken/ pesten (baas willen zijn, jaloezie, verveling, buitengesloten voelen)
- Laten inzien wat het effect van zijn/ haar gedrag is voor de gepeste
- Excuses aan laten bieden
- In laten zien welke sterke/ leuke kanten de gepeste heeft
- Pesten is verboden in en om onze school: wij houden ons aan deze regel
- Straffen als het kind wel pest, belonen als het kind zich aan de regels houdt
- Kinderen leren om niet meteen kwaad te worden, leren beheersen, de 'stop-eerst-nadenken-houding' of een andere manier van gedrag aanleren
- Contact tussen ouders en school. Elkaar informeren en overleggen
- Inleven in het kind
- Zoeken naar een sport of club waar het kind kan ervaren dat contact met andere kinderen ook leuk kan zijn
- Inschakelen van hulp zoals sociale vaardigheidstrainingen, jeugdgezondheidszorg, huisarts etc.

Bijlage 4 Adviezen voor ouders

Ouders van het gepeste kind

- Houdt de communicatie met uw kind open, blijf in gesprek met uw kind
- Let op signalen: niet naar school willen, teruggetrokken gedrag, buikpijn etc.
- Als pesten niet op school gebeurt maar op straat, probeer dan contact op te nemen met de ouders van de pester om het probleem bespreekbaar te maken
- Pesten op school kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken
- Door positieve stimulering en schouderklopjes kan het zelfrespect vergroot worden of weer terug komen
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport
- Steun uw kind in het idee dat er een einde komt aan het pesten

Ouders van de pesters

- Neem het probleem van uw kind serieus
- Raak niet in paniek, elk kind loopt kans een pester te worden
- Probeer achter de oorzaak te komen
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet
- Besteed extra aandacht aan uw kind
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport
- Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind
- Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van school staat

Alle andere ouders

- Neem de ouders van het gepeste kind serieus
- Stimuleer uw kind om op een goede manier met anderen om te gaan
- Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goed gedrag
- Geef zelf het goede voorbeeld
- Leer uw kind voor anderen op te komen
- Leer uw kind voor zichzelf op te komen.

Kennisnet Leerlingzorg Archief

Auteur: Jan Ruigrok

De dramadriehoek

Bij het aanpakken van pestproblemen kun je als leerkracht of begeleider in de valkuil van de dramadriehoek terechtkomen. Een begeleider die in de dramadriehoek stapt neemt aanvankelijk de rol van Redder en Aanklager op zich; Redder van het slachtoffer, Aanklager van de pesters.

Redders creëren nieuwe slachtoffers en zullen, wanneer zij niet in hun opzet slagen, zelf gedesillusioneerd als slachtoffer achterblijven. Kenmerkend voor de dramadriehoek is dat de rollen bij een persoon steeds verwisselen en dat na afloop niemand zich echt tevreden voelt.

De begeleider die als aanklager en redder veel inzet pleegt, loopt grote kans als slachtoffer achter te blijven wanneer hij zal merken dat wat hij doet weinig of averechts effect heeft.

In de dramadriehoek zijn mensen Aanklager, Slachtoffer of Redder.

Als je uitgaat van de kracht van mensen en niet van hun zwakheden, kun je mensen zien als Assertief, Kwetsbaar of Zorgzaam. Hoe kun je vanuit deze krachtige posities het pestprobleem aanpakken?

De No Blame-aanpak

Een mogelijkheid biedt de no-blame-benadering. Deze bestaat uit zeven stappen:

1. Interview het slachtoffer. Het gaat er hierbij om dat de begeleider er achter komt door wie de gepeste leerling wordt belaagd. Wie nemen het voortouw; wie zijn de volgers? Maar vooral ook: wat gebeurt er intern, in het koppie, van het slachtoffer. Wat is het effect op hem als persoon van wat hem overkomt? Focus je op het gevoel van de leerling. Feitelikheden zijn minder belangrijk. Vraag de leerling als 'huiswerkopdracht' tot uitdrukking te brengen hoe hij zich voelt (opstel, tekening, gedicht) En vraag of je dit product met andere leerlingen mag bespreken. Licht de ouders van de gepeste leerling en van de meest betrokken leerlingen in over je aanpak en vraag of zij erachter kunnen staan. Als dat zo is, kun je de volgende stappen zetten.
2. Organiseer een gesprek met betrokken leerlingen (bij voorkeur 6 tot 8 leerlingen). Pesters, meelopers en ook de leerlingen met een positieve groepsinvloed. Het slachtoffer doet hieraan niet mee.
3. Leg het probleem uit. Je gebruik hiervoor het huiswerkproduct. De begeleider vertelt hoe het slachtoffer zich voelt. De begeleider treedt absoluut niet in details, noch verliest zich in ja/nee-discussies rond incidenten of beweerde feiten. Er wordt niet beschuldigd, noch worden er daders aangewezen. Leg de situatie op tafel zonder ook maar iemand te beschuldigen. De situatie is dat een klasgenoot zich op dit moment doodongelukkig voelt. Vertel dat niemand (op dit moment, naar aanleiding van deze situatie) bang hoeft te zijn voor straf, represailles. Iedere beschuldiging draagt de kiem in zich voor hernieuwd intensiever en ondergronds pesten.
4. Gezamenlijke verantwoordelijkheid. De begeleider zegt dat in een groep ieder medeverantwoordelijkheid is voor hoe anderen zich voelen. En dat iedereen er aan bijdrage aan kan leveren hoe anderen zich voelen. Sterker nog; iedereen heeft altijd invloed. Als jij stil, rustig bent en je nooit ergens mee bemoeit, heb je ook invloed.

5. De begeleider vraagt alle deelnemers om met ideeën te komen, die er toe bijdragen dat de leerling die besproken wordt, zich gelukkiger gaat voelen. Dit kan er toe leiden dat de leerlingen tips hebben voor het slachtoffer. De begeleider complimenteert dit en vraagt of hij deze tips mag overbrengen aan het slachtoffer. Er vindt dus een omkering plaats: de leerlingen geven tips aan het slachtoffer en krijgen te horen 'fijn dat jullie meedenken en dat jullie op deze manier de ander helpen'. Daarna kan de begeleider zeggen: 'fijn dat ik die tips van jullie mag overbrengen. Dat ga ik doen. Maar zijn er ook dingen die jullie kunnen en willen doen om er voor te zorgen dat de ander zich prettiger voelt?' De begeleider moedigt aan en geeft positieve feedback, maar waakt er voor de leerlingen beloftes tot gedragsverbetering af te dwingen.
6. Laat het probleem verder aan de groep over. Geef de leerlingen (en jezelf!) verantwoordelijkheid, rust en invloed. Spreek met hen af dat je later terugkomt op het probleem. Bedank hen voor het feit dat zij meedenken en meehelpen.
7. Interview de leerlingen na één of twee weken. Vraag alle leerlingen die je eerder hebt gesproken, inclusief de gepeste leerling, na een week of twee, hoe de zaken nu lopen. Wat is er verbeterd? Doe hiervan verslag aan de ouders van de gepeste leerling en de meest betrokken ouders.

Omgaan met ge-ja-maar

Het lijkt erop dat je met deze aanpak geen stevige actie onderneemt. Wat zullen de ouders, de leerlingen, je collega's wel niet van je denken? De ervaring leert dat wanneer je een duidelijk uitgesproken pestbeleid hebt, betrokkenen open staan voor deze aanpak. De ellende ontstaat wanneer:

- klachten van ouders niet serieus genomen worden;
- de school andere leerlingen gaat beschuldigen op vaak ongrijpbaar gedrag;
- de school het slachtoffer de les gaat lezen
- ouders denken te horen 'de school vindt dat mijn kinderen niet deugen' en dat interpreteert als 'ze vinden dus dat ik mijn kind niet goed opvoedt!'
- Ouders en slachtoffers zullen kwaad, teleurgesteld zijn en misschien wel wraak willen, maar uiteindelijk willen ze gewoon een situatie waarin zij zich beter voelen.

Wat doe je bij concreet geweld?

Simpel: in dat geval moet je je verantwoordelijkheid als school nemen en de leerling aanspreken op zijn concrete gedrag. In sommige gevallen zul je er zelfs toe moeten besluiten een incident te melden bij de politie. Ook die harde maatregelen kun je nemen met respect voor de dader en zijn ouders.

Moet je alle feiten kennen?

In eerste instantie is het niet echt nodig. Je moet weten dat er gepest wordt en je moet de namen van de belangrijkste betrokkenen kennen. Het belangrijkste gegeven is dat een kind in de klas zich ongelukkig voelt en dat we daar gezamenlijke verantwoordelijkheid voor hebben. Wanneer je serieuze actie moet ondernemen, zorg dan dat je de feiten op een rij hebt. Zorg ervoor dat je ze kunt presenteren zonder waardeoordelen.

Pathologische pesters

Het kan voorkomen dat kinderen vanuit schade die zij hebben opgelopen pathologische pesters zijn die niet aanspreekbaar zijn op hun gedrag. Voor hen is de no-blame-methode niet geschikt. Deze pesters moeten op een andere manier geholpen worden. Leerlingen moeten tegen hen beschermd worden.

Pathologische slachtoffers

Sommige kinderen hebben zulke gebrekkige sociale vaardigheden, of zijn zo beschadigd dat zij niet anders kunnen dan weerstand bij anderen oproepen. Deze kinderen moeten op gepaste manier geholpen worden, bijvoorbeeld door so-va training of psychische hulp. Maar dit ontnemt de klas niet haar verantwoordelijkheid.